

По-малко мускули и повече мозък за работниците на утрешния ден

В новата прогноза за уменията на Cedefop се установяват паралелни и противоречащи тенденции и предизвикателства

Очаква се в близко бъдеще работната среда да се характеризира с по-голяма самостоятелност, по-малко рутинни дейности, по-често използване на ИКТ, и повече социални и интелектуални задачи за сметка на физическите усилия. Потребностите от умения на пазара на труда ще се променят и работниците ще трябва да осигуряват нови,

съответстващи на тях умения. Застаряващата работна сила, свръхквалификацията и поляризацията на пазара на труда в най-горната и най-долната част на квалификационния спектър са сред ключовите предизвикателства пред следващото десетилетие, посрещането на които изисква незабавни действия.

ПРОГНОЗА ЗА УМЕНИЯТА НА CEDEFOP ЗА 2018

Основни факти: ЕС 28

243 232 000
Заетост през 2030

6%
Увеличение
от 2016

0.4%
Годишен
ръст

НАЙ-БЪРЗО РАЗРАСТВАЩИТЕ СЕ СЕКТОРИ

Годишен ръст 2016-30

Бизнес
& други услуги

1%

Дистрибуция
& транспорт

0.6%

НАЙ-ТЪРСЕНИТЕ ДЪЛЖНОСТИ

Общ брой на свободните работни места 2016-30

11 984 600

Младши сътрудници в
областта на бизнеса и
администрацията

9 276 600

Работници в областта на
продажбите

8 710 160

Чистачи и домашни помощници

151 337 000

Общ брой на свободните работни места, 2016-30

9%

Създадени
вследствие на
новооткрити работни
места

91%

Създадени
вследствие на
необходимост от
заместване на работници,
които излизат в пенсия

Около **4** от **5** новооткрити
работни места

ще изискват висока квалификация

Регулярните прогнози на Cedefop по отношение на бъдещото търсене и предлагане на умения предоставят изчерпателна информация по отношение на тенденциите на пазара на труда и развитието на уменията в Европа. На базата на хармонизирани данни и единна методология, тези анализи спомагат за установяване, предотвратяване и уравнивяване на потенциални дисбаланси на пазара на труда и улесняват лицата, определящи политиките в Европа при взимането на информирани решения ⁽¹⁾.

Навлизване на работната сила на Европа в застой

Според прогнозите населението в трудоспособна възраст в Европа ще нарасне с 3.7% до 2030 г. Зад този общ процент, обаче, се крият различия между отделните държави, като в някои от тях (Люксембург, Ирландия, Норвегия, Швейцария и Исландия) увеличението ще бъде по-голямо, а в други (България, Латвия и Литва) по-малко. Наред с това се очаква нарастване на дела на лицата над 55 години от населението в трудоспособна възраст. За по-възрастните работници е налице тенденция за по-ниско ниво на участие на пазара на труда, независимо, че в днешно време това ниво е по-високо, отколкото е било в миналото. Това е причината, поради която работната сила на Европа ще се увеличи само с 1% до 2030 г., като се очаква спад в общия процент на участие.

Поддържане на заетостта от умерен ръст на броя на работните места

И ако очакванията са, че горепосочените тенденции ще ограничат ръста на заетостта в дългосрочен план, то съществува вероятност увеличаването на броя на работните места през следващите 15 години да изпревари растежа на работната сила и въпреки икономическата несигурност да доведе до ограничаване на безработицата. В повечето държави се очаква скромнен ръст на заетостта със средно 0.5% на година за периода между 2020 г. и 2025 г., както и връщане до 2030 г. към нивото на безработица,

⁽¹⁾ Прогнозите на Cedefop обхващат 28-те държави членки на ЕС, както и Норвегия, Исландия и Швейцария. През 2010 г., Cedefop получава мандат от Съвета на ЕС за прогнозиране на всеки две години на тенденциите по отношение търсенето и предлагането на умения в Европа.

характерно за периода преди кризата, като е възможно изоставане от страна на южните държави членки на ЕС ⁽²⁾.

Предвижда се спад на заетостта в редица държави, сред които Германия, Прибалтийските държави, България и Хърватия, като една от причините за това е намаляване на броя на населението в трудоспособна възраст в резултат от застаряване на населението или външна миграция. Предстои да се разбере дали увеличаването на нивото на участие на пазара на труда и нетната миграция ще бъдат в състояние да преобърнат низходящата тенденция по отношение процента на заетост.

Разлики в темповете на растеж на заетостта в отделните сектори

Производството и търговия със стоки обхващат цялото земно кълбо и представляват основна движеща сила по отношение както на последните, така и на прогнозираните структурни промени в Европа. През последните десетилетия се наблюдават драстични промени във връзка с глобалното разпределение на труда, като се очаква конкуренцията и възможностите на пазара в световен мащаб да продължат да оказват въздействие върху структурата на заетостта в Европа. Относителната заплата и производителността ще имат ключова роля при определяне на работните места в Европа, които ще се запазят и увеличат броя си, както и на онези, които ще бъдат съкратени за сметка на чуждестранната конкуренция. Производственият сектор е основният сектор, засегнат както от световната търговия, така и от автоматизацията ⁽³⁾. В много производствени сектори въпреки продължаващото нарастване на обема на продукцията, икономическият растеж няма да бъде съпроводен от създаване на нови работни места, или дори ще доведе до тяхната загуба.

Въпреки това се очаква значителен ръст на заетостта в някои сектори с висока добавена стойност като производството на електрическо

⁽²⁾ В държави като Гърция, Испания, Литва и Кипър, се очаква незначително възстановяване, което да се противопостави на значителната загуба на работни места, причинена от кризата на държавния дълг в различни държави.

⁽³⁾ Както може да се види във връзка с липсата на съгласие между САЩ и ЕС по отношение на търговските тарифи.

оборудване, машини, друго оборудване, и моторни превозни средства. По специално се очаква разрастване на последния сектор в няколко държави от ЕС, сред които Франция, Ирландия, Румъния и Прибалтийските държави като растежът се дължи не толкова на вътрешно търсене, колкото на възможности за увеличаване на износа към бързо разрастващи се пазари като Китай и Латинска Америка. Наред с това се очаква и ръст на заетостта в производството на компютърно, оптично и електронно оборудване, но в сравнение с моторните превозни средства темповете на растеж в тези сфери ще бъдат по-ниски.

Най-бърз ръст на заетостта ще се наблюдава в сектора на услугите, по-специално в областта на правните и счетоводни услуги, научната и развойна дейност, рекламата и маркетингови проучвания, наред с административните и спомагателни дейности. Очаква се секторът на услугите да се разрасне най-вече в новите държави членки на ЕС, като прогнозите са за чувствителен ръст на броя на работните места в сферата на недвижимите имоти, правните, счетоводни, консултантски и архитектурни услуги най-вече в Латвия, Литва, Полша, Словения, Словакия, България и Румъния. Очаква се също повишаване на заетостта в сектора на туризма в Гърция, Испания и Португалия.

Увеличаване на поляризацията на заетостта

Очаква се да продължи поляризацията на структурите на заетостта, като прогнозите са за увеличаване на броя на новооткритите работни места за висококвалифицирани и нискоквалифицирани служители, и закриване на работни места за служители със средна квалификация.

Предвижда се най-висок ръст сред длъжностите, за които е нужна много висока квалификация (ръководители, специалисти, кандидат-специалисти), наред с по-скромно увеличение сред длъжностите, които изискват по-малко умения в сфери като продажби, сигурност, почистване, кетъринг и полагане на грижи. Наред с това се очаква заетостта сред длъжностите, които изискват средна квалификация, като квалифицирани работници и чиновници, да навлезе в застой, или дори да отбележи спад,

вследствие на негативното влияние на автоматизацията и изнасянето на работни места в чужбина.

Най-ниското стъпало от квалификационния спектър се характеризира с устойчивост на работните места, много от които, особено свързаните с предоставяне на персонални услуги в частния и публичния сектор (като хотелиерство, ресторантьорство, полагане на грижи и други услуги, които изискват пряк контакт), остават почти незасегнати от търговските пътища, защото са свързани с конкретно местоположение. Наличието на пряко общуване между лицето, което предоставя услугата и лицето, което я получава е причина за по-ниския брой рутинни задачи при тези дейности, както и за факта, че до този момент те са останали по-слабо засегнати от технологичните промени и автоматизацията.

Тенденциите към по-поляризиран пазар на труда се появяват по време на рецесията, когато се наблюдава масово съкращение на работни места за служители със средна квалификация, умерен спад в заетостта сред нискоквалифицираните служители, и ръст на заетостта сред висококвалифицираните служители. За периода до 2030 г. се очаква значително нарастване на работните места от най-ниското стъпало на квалификационния спектър в редица държави членки на ЕС, и по-специално в Испания, Франция и Обединеното кралство. Поляризацията е най-ясно изразена в Германия, Франция и Нидерландия, и най-слабо изразена в Румъния и Италия.

Заместване на работници, които излизат в пенсия

Необходимостта от заместване на работниците, които излизат в пенсия или напускат пазара на труда е причина за значителния брой незаети работни места в икономиката на Еврора. Налице е повсеместна необходимост от заместване на работници въпреки поляризацията, и дори в сектори, в които са налице перспективи за намаляване на работните места като селското, горското и рибното стопанство. Търсенето на работни места за заместване е пропорционално най-високо за длъжности и в държави с по-стара работна сила. Възрастовата структура на работещото население от първичния сектор ще доведе до незаети работни места в следващите

години, като много от тях ще изискват висока квалификация вследствие от въвеждането на нови технологии.

Предлагането на умения изпреварва търсенето

Според прогнозите търсенето на висококвалифицирани работници ще продължи да расте в резултат от промените в структурата на секторната заетост и технологичните промени, облагодетелстващи квалификацията. От дълго време е налице трансформация на пазара на труда на ЕС, която се характеризира с преход от тежка индустрия към цифрови технологии и умения, както и с преминаване от широка основа от нискоквалифицирани работни места към основана на знанието икономика, изискваща различна и по-висока квалификация.

По отношение на предлагането на умения, инвестициите във висше образование и различни видове обучение води до повишаване на броя на висококвалифицирани работници. Според прогнозите за търсенето и предлагането на умения на Cedefop тази тенденция ще набере допълнителна инерция и ще увеличи резерва от работници, подготвени за посрещане на бъдещите потребности.

Взаимодействието между предлагането и търсенето показва, че е възможно предлагането да изпревари търсенето през следващите години. Висококвалифицираните работници ще могат лесно да запазят работните си места от нискоквалифицираните, въпреки че може да се окаже, че в крайна сметка те заемат работно място, за което се изисква по-ниска от притежаваната от тях квалификация. Този феномен, който често се нарича „инфлация на квалификациите“, може да доведе до подвеждащо впечатление по отношение на натиска на търсенето.

По-малко рутинни задачи, по-често използване на ИКТ

Прогнозите сочат общо намаляване на физическите задачи и увеличаване на интелектуалните и социални дейности. Последните изискват комуникационни умения, умения по предприемачество и други подобни

компетентности в области като продажби/убеждаване и услуги/обслужване/грижи⁽⁴⁾. Прогнозите също сочат значително и продължаващо увеличение по отношение търсенето на ИКТ умения, тъй като в следващите десетилетия се очаква още повече да се ускори темпът на въвеждане на иновации във връзка с използването на информационни и комуникационни технологии – технологична промяна, която води до повишаване производителността.

Тези промени са най-отчетливи в държавите членки, които се присъединяват към ЕС след 2004 г., вероятно поради необходимостта от наваксване и възходяща конвергенция в структурата на заетостта в Европа.

Необходимост от адекватна политическа реакция

Политиките, насочени към засилване на участието на пазара на труда на определени демографски групи и инициативите за удължаване продължителността на професионалната кариера, включително политиките за учене през целия живот, ще могат да поддържат определен ръст на работната сила за известен период от време. Въпреки това, много анализатори смятат, че са необходими инициативи за насърчаване на раждаемостта и умерената вътрешна миграция, за да се гарантира стабилност на работната сила в средносрочен и дългосрочен план. В същото време пенсионирането на поколенията от следвоенния бум на раждаемостта ще освободи голям брой работни места, особено за длъжности, изискващи ниска или средна квалификация. Системите на образование и обучение трябва да вземат предвид тази тенденция, за да осигурят непрекъснатост на икономическите дейности.

Наред с това, тенденцията към предоставяне на услуги с висока добавена стойност в Европа ще се запази, още повече като се има предвид, че работната сила в Европа ще става все по-квалифицирана и способна да отговори на съответните потребности от умения. В същото време, пренасочването на вниманието към

⁽⁴⁾ Новият набор от прогнози за уменията е разработен съвместно от Cedefop и Eurofound, които правят преглед на задачите и съдържанието на уменията на настоящата и бъдеща структура на заетостта в Европа. Посочените резултати са част от анализа на Eurofound.

услугите – сектор, в който съществуват много нестандартни договорни форми на заетост, често без изплащане на осигуровки – изисква политики, които да гарантират социалната закрила и сближаването, особено в периоди на забавен икономически растеж. Гореказаното е валидно и за бързоразрастващата се платформена икономика, която води до нови форми на заетост и трудови правоотношения.

Държавите членки на ЕС трябва да подобрят своите политически рамки с оглед насърчаване мобилността на работници на територията на ЕС, като наред с това посрещнат предизвикателствата на цифровизацията. В този контекст прогнозирането от страна на Cedefop на бъдещите ключови предизвикателства по отношение на уменията и пазара на труда може да послужи като основа за формирането на политики не само в областта на образованието и обучението, но и областта на заетостта и социалната политика, като например Европейския стълб на социалните права. Дейностите в рамките на тази приоритетна област на политиката на ЕС стартират през м. март 2018 г. и са насочени към гарантиране на справедливи условия на труд и осигурителни права, които да бъдат предоставени на лицата с търсените умения, както и към създаване на по-голямо единство в европейските общества ⁽⁵⁾.

Съществуващите пречки на пазара на труда изискват политически отговор, който да облекчи свързаните с тях последици, като може да се вземе примера със свръхквалификацията. Назначаването на висококвалифицирани работници на работни места, които изискват средна степен на квалификация може да повиши производителността в краткосрочен план, но в крайна сметка може да доведе до загуба на умения, остаряване на уменията, и в крайна сметка до ниска удовлетвореност от работата и намалена производителност. Наред с това, лицата, определящи политиките трябва да насърчават социалния напредък на работниците, чиято кариера може да бъде застрашена, тъй като те се конкурират за работни места с работници с по-висока квалификация и рискуват да попаднат в порочния кръг, който води до получаване на все по-ниски заплати и намаляване на производителността. За да противодейства на

тази опасна тенденция, която може да има обратен ефект върху здравословното развитие на европейските икономики, Съветът препоръчва държавите членки да предложат на нискоквалифицираните възрастни повече пътища за повишаване на квалификацията, като по този начин ги подпомогнат в развитието на тяхната грамотност, математически и дигитални умения ⁽⁶⁾.

Политиците по целия свят са изправени пред предизвикателството да смекчат ефекта от всички тези паралелно протичащи, и понякога противоречащи тенденции и рискове. Необходимо е да се предложи широк кръг от разнообразно професионално образование и обучение, което варира от висше ПОО за работни места, изискващи най-високите технически умения, до съвременно обучение, насочено към придобиване на изискваните умения за работни места на най-ниското стъпало от квалификационния спектър. В същото време, ако Европа иска да избегне разширяващата се пропаст между заетите и безработните, развитието на пазара на труда трябва да бъде поставено в рамката на ефективни социални политики и политики по заетостта.

Информационна бележка – 9130 BG

Catf. No: TI-BB-18-004-BG-N

ISBN 978-92-896-2240-0, doi:10.2801/694359

Copyright © Европейски център за развитие на професионалното обучение (Cedefop, Солун), 2018

Възпроизвеждане на текста се разрешава, при условие, че се споменава източника.

Информационните бележки се публикуват на английски, френски, немски, гръцки, италиански, полски, португалски и испански, както и на езика на държавата, която в момента председателства Съвета на ЕС. За да получавате регулярно информационните бележки, се регистрирайте на: <https://www.cedefop.europa.eu/en/user/register>

Други информационни бележки, както и публикациите на Cedefop, могат да бъдат намерени на:

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx>

Пощенска кутия 22427, 55102 Солун, Гърция/GREECE

Европа 123, 57001 Солун, Гърция/GREECE

Тел. +30 2310490111, Факс +30 2310490020

Email адрес: info@cedefop.europa.eu

[visit our portal www.cedefop.europa.eu](http://www.cedefop.europa.eu)

⁽⁵⁾ *Европейски стълб на социалните права – изграждане на по-приобщаващ и по-справедлив Европейски съюз.*

⁽⁶⁾ *Препоръка на Съвета от 19 декември 2016 относно повишаването на уменията: нови възможности за възрастните.*